

képet, a homokasztallal való munkát, valamint a különböző földrajzi kísérleteket. Nagy körültekintéssel és részletességgel ír a térképről, ennek használatáról, hogy a térkép a tanítás központja és alapja, akkor a térképolvasásba való bevezetésnek nagy figyelmet kell szentelnünk“. Kétségtelen, hogy a térkép megismerésének abc-je a térképolvasás.

Helyet kapnak a műben a földrajzi munkanapló, a térképen való tájékozódás kérdése, a földrajzi gyűjtőmunka, a tanuló munkáltatása, házi feladatai; mind a szokott alapaossággal.

Számos szempont szerint foglalkozik a tanárnak az órára való készülésével, majd a földrajzi tankönyvvel, annak szükségességével és végül a függelékben jó példákat ad az egyes földrajzi tájak korszerű feldolgozására.

A mű szerkezete jó felépítésű, stílusa világos és könnyed. Ábrái gondosak, ügyesek, jól kiválasztottak. Elenyészően csekély sajtóhiba található. Az értékes, nagy felelősséggel, pedagógiai szaktudással és kitűnő gyakorlati érzékkel megírt munka a polgári iskolai tanárok számára készült, de minden bizonyval hasznos segítőtársa lehet a gimnáziumi tanárnak is.

Devich Andor.

Nyíró József, Néma küzdelem. Budapest, 1944. 576 old. Révai
kadás.

Nyíró könyvei az esztétikai tárgyaláson felül egyéb feladatok elé is állítják az iskola emberét. Legújabb alkotásáról is azt mondhatjuk, hogy ez a könyv nemcsak az inodallom ügye, hanem szoros szálak fűzik az u. n. nemzetismereti tárgyak eszmeköréhez.

Egy erdélyi (mezőségi) falu szóránymagyarságának sorsát, néma küzdelmét írja le közvetlenül az első világháború előtti időkből. — Az idegen beáramlás hullámaiban egyre kisebbre olvad a magyar szigetecske. A magyar réteg a maga szegénységében alig tud ellenállni a lassú, titkos, észrevétlen beolvasztási kísérletnek. A tagosításnál a földet elsősorban nem ők kapják. Aki földhöz akar jutni, vagy kiosztott pár holdacsckájára kedvezőbb fizetési feltételeket szeretne kapni, annak — úgy intézik a fortélyos vezetők — hitet kell változtatnia. Az pedig köztudomású, hogy Erdélyben a vallás és nemzetiség szoros kapcsolatban állanak egymással.

A mű nem regényes, de nem is regény a szónak általános értelmében. Inkább életkép. Irodalmi eszközökkel alig stilizált valóság. Mondhatnók róla azt, hogy monumentális, azt is, hogy élettől duzzadó, vagy megrázó. De röviden csak így jellegezzük: *emberi*. A szerző a regényírásnak csak a külsőségeit használja. Ilyenek leíró, megjelenítő részletei. Ezek akár az emberi pszichére vonatkoznak, akár az őszi estébe süppedt falu életét festik, nagyvonalúságban, plasztikus erőben és mélyrenéző ábrázolásban az író egyik legnagyobb szabású művészi ouvre-jai közül való. Kiemeljük a szóránymagyarság karácsonyestéjének leírását. Mentis ennek a szentestének az érzékeltetése minden affektált szentimentalizmustól, sőt szinte hidegen érint és dermedt az ünneplés reális, nyomasztó hangulata. Egyéb fejezetkezdő természetleírásai a falu érzületvilágát tükröző lélekrajzai is művészi tudatosságról, az alkotás mestersegbeli eszközeinek ismeretéről és ösztönös ábrázolókézségéről tanúskodnak. (Az ebredő és ébresztő tavasz érzékletes leírásának szinte klasszikus iskolamintáját találjuk a 547—9. oldalon.)

A szerző alapeszméjét a szereplők néma elmélkedései és helyzetmérlegelése fejezik ki. A pozitív és aktív nemzetiségpolitika számos megfontolandó

irányelvét szövi bele ezekbe. Be kell vallanunk, hogy ezek olykor befolyásolják a szerkezet arányosságát és a mozgalmasságot fékezik, de hatásosan árnyalják az érzelmi háttér hangulatosságát és sejtetik mélységeit.

Szereplő személyeinek mintázása eleven és sokrétű. Kiemeljük közülök a román papnak Costeanak félelmetesen reális rajzát. Fajtajának hamisítatlan, törtélmetszeti megszemélyesítője. Szinte típusa az egyházi tekintélyt, politikai befolyással egyesítő román papnak. A nemzeti karakternek minden jellegzetes vonása megtalálható benne. — Vele szemben áll Fátyol János a ki-tartó, gerinces magyarság szóvivője. Eszes és konokul magyar, megbízható és megrendíthetetlen, fanatikus és józan, könyörtelenül egyenes és „úri“, megfontolt és feltétlenül nemes érzületű. Fajtajának szinte fogalommal magasult eszménye. Állásfoglalása irányt mutat, döntése ítélet. Eljárását és indítékait figyelve az olvasó úgy érzi, hogy *kapott valamit*.

A nemzetnevelőket a könyvnek ez a művészi és emberi tanulsága érdekli. Nyíró itt igazolja, hogyan lehet szerelmi bonyodalom nélkül is érdekes könyvet írni, sőt igazán nagyméretűt alkotni. Ez a belátás érvényesül az esemény sorozat felépítéséhez. A szerző írói feladatát a nemes emberi érzés és a nemzethűség ápolásában ismerte fel. A mű elolvasása öntudatra ébreszt, tisztít, nemesít. Nyíró u. i. az események fonásában sok eszmélkedést, okkereső szálát szö be. Rámutat a történeti fejlődés kétségbevonhatatlan tényeire, főleg pedig arra a fajti, vallási tényezőre, amely a szociális állapotokkal párhuzamosan a magyarság helyzetét ide érlelte.

Visy József.

Dr. Fodor Ferenc, A Jászság életrajza. Budapest, Szent István Társulat kiadása, 504 oldal. XXXII. Tábla. 1943.

Hatalmas anyagot gyűjtött és dolgozott fel a szerző úttörő munkájában, amelyben a Jászság életét tárja elénk.

Könyvének olvasása után valóban előttünk áll Alföldünk egyik tájának jellegzetes élete.

A Jászság földjének ismertetése után a hajdani vízivilágot mutatja be a szerző. E táj sokarcúságát jól érzékelteti az erdős, a pusztai és a ligetes Jászság szemléletes leírásban.

Jászság földjének ismertetése után a jász nép nevével, eredetével és a magyar földre települt jászok nyelvével foglalkozik. Ismerteti a jászság első benépesülését, majd a középkori és török hódoltsági helyzetet. Igen behatóan foglalkozik a szerző a jászság gazdasági életével. A Jászföld termőereje és gazdasági életének éghajlati feltételei meghatározzák e táj gazdasági fejlődésének kereteit. Mindezek ismertetése után látjuk, hogy a középkorban, a törökvilágban a 18. és 19. század első felében a szabadságharc utáni félszázadban a világháború után, milyen fejlődésen ment keresztül e táj gazdasági élete.

Igen részletes ismertetést kapunk a szerzőtől a Jászság községeknek település történetéről. A számos képi és térkép élénkíti és nagymértékben emeli a könyv értékét.

Befejezésül a Jászság részletes irodalmát kapjuk.

A Szerző a Jászság életrajzával megírásával, nemcsak Alföldünk egy jellegzetes táját ismerteti, hanem ezáltal az Alföld életének helyes megismerését is nagyban szolgálja.

Nevelési, oktatási munkánkat különösen a szülőföldnek ismertetését igen